

Posudek
Diplomové práce Kristýny Smolové
Zelené vdovy jako fenomén současné společnosti

Kristýna Smolová zvolila za téma své práce tzv. zelené vdovy - sociální kategorii, jejíž vznik je spojen s moderní suburbanizací a která je nejen sama sociálním problémem, ale také další sociální problémy ve svém okolí generuje. Úvodem je třeba konstatovat, že studie Kristýny Smolové je, pokud vím, prvním, a tedy pionýrským, pokusem se nás „zeleným vdovstvím“ v české společnosti ze sociologického hlediska systematicky zabývat.

Odvaha, s kterou se autorka rozhodla věnovat pozornost „zeleným vdovám“, této atraktivní, ale jen vágně vymezené skupině obyvatelek suburbíí, o níž je k dispozici jen minimum empirických dat, kterou se nezabývá téměř žádná odborná sociologická literatura, a jejíž výskyt v našich podmínkách je pravděpodobně okrajovým jevem, si zasluhuje ocenění. Na straně druhé však podle mého názoru autorka přivedla nesnáze, které se v diplomové práci odrážejí.

Práce v rozsahu 101 stran textu a 44 stran seznamu literatury a příloh je kromě Úvodu a Závěru členěna do 6 kapitol, v kterých autorka postupně zabývá 1. definicí pojmu „zelená vdova“, 2. suburbanizací, 3. „zelenými vdovami“ jako jevu současné společnosti, 4. interpretací internetových důiskusí o „zelených vdovách“ a 6. interpretací údajů o ženách v suburbáním zázemí Prahy obsažených ve výzkumu geografů.

V práci se bohužel nepodařilo uskutečnit několik kroků, které mohly postavit sociologickou analýzu ‚zeleného vdovství‘ v ČR na pevný základ a nastínit tak cestu k dalšímu studiu tohoto jevu. Místo systematického sociologického určení toho, kdo jsou ‚zelené vdovy‘, jak tento pojem vymežit ve vztahu k sociální stratifikaci české společnosti, její demografické struktuře, životnímu způsobu a prostorovému hledisku, se autorka spokojila s tím, že převzala vymezení této skupiny žen od sociálních geografů, kteří je však sami označili za ‚lidové rčení‘, a tedy nikoliv za odbornou kategorii. Kristýna Smolová sice v dalším diskutuje vztah pojmů ‚zelená vdova‘ a žena v domácnosti resp. žena na mateřské dovolené a správně zdůrazňuje, že u ‚zeleného vdovství‘ je podstatným definičním znakem prostorová izolace, schází této diskusi ucelený závěr, z něhož by bylo možné vycházet při další analýze.

Hlavně se však bohužel nepodařilo práci opřít o dostatečně rozsáhlý a přiměřeně reprezentativní empirický výzkum žen bydlících v suburbii, který by objasnil, jak rozsáhlý a jak strukturovaný u nás jev „zeleného vdovství“ je, jaké jsou jeho souvislosti a jak je vnímán samotnými jeho představitelkami i jejich okolím. Takový výzkum samozřejmě nemohl být v silách samotné autorky ani z finančního ani z organizačního hlediska - předpokládal by existenci finančně dostatečně dotovaného projektu, jehož nositelkou by byla např. katedra sociologie, a spoluúčast autorky na něm. Bez této možnosti muselo být zřejmé, že podstatná část problematiky „zeleného vdovství“ v české společnosti zůstane bez odpovědi. Autorka potřebnost takového šetření v závěru práce uznává a považuje svou práci jako ‚spíše úvod do problematiky‘.

K dispozici však diplomantka neměla ani méně náročné a jejími silami pravděpodobně proveditelné nereprezentativní kvalitativní šetření menšího počtu suburbánních domácností s nezaměstnanými ženami a ženami na mateřské dovolené, které jí mohlo poskytnout kvalitativní, empiricky podloženou orientační představu o podobě české varianty „zeleného vdovství“ a vytvořit předpoklady pro budoucí širší výzkum. Autorka zmiňuje, že původně o takové sondě uvažovala. Je škoda, že tento záměr neuskutečnila. Bez empirické opory alespoň tohoto typu má práce dosti vratký základ.

Absenci těchto přímých poznatků se Kristýna Smolová snaží v práci kompenzovat prezentací poznatků získaných z několika sond, které jí umožnily se k problematice zeleného vdovství přiblížit alespoň nepřímo. Byly to jednak výsledky internetové ankety o chápání pojmu ‚zelená vdova‘, v které autorka oslovila náhodně zvolené respondenty, dále její rozbor internetových diskusí týkajících se života žen v suburbii a poznatky o demografické a sociální struktuře, některých charakteristikách způsobu života a některých postojích žen bydlících v devíti obcích pražského městského regionu získané sekundární analýzou dat z výzkumu Vliv suburbanizace na změnu sociálního prostředí v zázemí Prahy provedeného před třemi léty diplomantkou sociální geografie Petrou Puldovou (s jejím souhlasem). Všechny tyto poznatky jsou cenné a originální, nevypovídají ale, až na několik výjimek, o samotném jevu „zeleného vdovství“. Prvé dva z uvedených materiálů se dotýkají jeho reflexe ve veřejnosti, třetí poskytl zejména některé kontextové informace. Snaha a vynalézavost diplomantky nahražující touto cestou alespoň částečně a nepřímo absenci klíčového empirického materiálu zasluhuje ocenění.

Kritická poznámka patří rozsáhlé, téměř 40ti stránkové 3. kapitole diplomové práce nazvané ‚Zelené vdovy a suburbanizace‘. Jde o přehledový text o suburbanizaci založený na literatuře, kterému v diplomové práci určitě náleží důležité místo. Jeho problémem je ale skutečnost, že neobsahuje téměř nic o ‚zelených vdovách‘, takže název kapitoly poněkud mate, dále jeho přílišná závislost na publikacích sociálních geografů z katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK, z nichž se (s příslušnými odkazy) reprodukuje řada tabulek a grafů, místy se zde objevující učebnicové pasáže, které by do magisterské práce už patřit neměly (např. výklad o Chicagské škole ekologie města a Burgessově koncentrickém modelu), a také časté odkazy na Wikipedii jako referenční zdroj namísto původní literatury. Najde se zde také nemálo nepřesností – formulačních i věcných.

Závěrem: diplomová práce Kristýny Smolové je výsledkem heroického úsilí autorky zvládnout téma, které bylo vyjádřeno více žurnalistickým než odborným jazykem, a to v situaci, kdy pro jeho zpracování neměla dostatek potřebných klíčových empirických informací. Omezení daná touto situací se autorka vynalézavě snažila překonat využitím resp. vytvořením pomocných informačních zdrojů a převzetím i sekundárním vyhodnocením poznatků a dat odjinud – zejména z dílny sociálních geografů z Přírodovědecké fakulty UK. Práce, která je poněkud nesourodá, přináší velké množství zajímavých dílčích informací a postřehů, na které bude možné navázat, pokud bude výzkum ‚zeleného vdovství‘ v ČR pokračovat. Stálo by však za úvahu zda tento sice efektní, ale mlhavý pojem neopustit a další výzkum neorientovat obecněji, např. na sociální postavení a životní způsob žen v českých suburbiích.

S ohledem na vynaložené úsilí doporučuji práci Kristýny Smolové přijmout, hodnotit ji však doporučuji známkou na horším okraji stupnice.

Michal Illner

Michal Illner

1. září 2009